

Günbataryň däl, «taryhyň soňy»

Category: Kitapcy, Publisistika, Sözler

написано kitapcy | 26 января, 2025

Günbataryň däl, "taryhyň soňy" GÜNBATARYŇ DÄL, «TARYHYŇ SOŇY»

«Eger hemme çeşmeler şol bir hekäaty gürrüň berýän bolsa, ýalan taryha girer we hakykat bolar»

Fotosurat: Ybraýym Ebu Mustapa / Reuters

1989-njy ýylyň 9-njy noýabrynda Berlin diwary ýkyldy.

Munuň özi dünýä taryhynda diýseň simwoliki we möhüm, adamzat taryhynda täse sahypa açan kesgitleýji we aýgytlaýy pursatdy. Şol gün ýetmiş ýyllap dünýäniň ýarsyna golaýyny dolandyran kommunistik režim uly ses edip, gorkunç ýagdaýda çökdi.

Karl Marksýň teoriýalaşdyran kommunizmi adamzadyň ilkidurmuş obşinasыndan feodalizme, feodalizmden kapitalizme, kapitalizmdenem sosializme geçip uzak ýol geçenden soñ ýetip biljek iň soňky sepgidi saýan «taryhyň soňy» pikiri Berlin diwarynyň ýykylmagy bilen birlikde çalt çagşady.

Marksýň pikiriçe kommunizm adamzat üçin iň adyl, deň we bagta ýetirýän sistemady hem-de şeýdibem taryh soňlanmalydy!

Geň ýeri, kommunizm soňlandy, taryh soňlanmady!

Şol ýyl kapitalistik lageriň dargamagy we Berlin diwarynyň ýykylmagy netijesinde kommunizmiň ýeňlişi özünü ýitiren ABŞ-ly Frensis Fukuýama Gegeliň teoriýasyny täzeden işläp düzdi we «taryhyň soňy» teoriýasyny» gaýtadan formulirledi.

ÇATIŞMALAR VE
GÖRÜŞMELER SARMALINDA

FİLİSTİN İSRAİL

ALİ ÖNER

---

mana
YAYINLARI

Fukuýama şol pursata baha berip, teoriýasyny kommunistik sistemanyň çöküşiniň yzynda goýup giden haosynyň galyndylary, kapitalizmiň sosialistik lagere ýaýylmagy we ýeke-täk polýusly sistemanyň gurulmagy bilen baglanyşykly işläp düzdi.

Fukuýamanyň teoriýasyna görä, taryhyň soňy adamzadyň azatlygy üçin ruhy güýç berýän pikirden zyýada Günbatarly ABŞ-nyň Sowet basdaşyna garşy gazanan ýeñşini alamatlandyrýan, sinematiki şöhleler bilen doly dtamatiki pursatdy.

Gysgaça aýdanda, taryhyň soñudyggyny we taryhyň soñunyň liberal demokratiki sistema we zamanabap kapitalizme esaslanýan günbatarly ideologik modeliň artykmaçlygyny öñe sürýärdi.

Bu «kombinasiýanyň» adamzadyň «kosmiki taryhyna» girmek üçin eýerilmeli ýeke-täk ýoldugyny aýdýardı.

Bu sistemanyň gerek ýerinde güýç ulanyp dünýäni basyp aljakdyggyny we basyp alan ýerlerini demokratiýa, liberalizme, erkin bazara duwlanyp täze sistema tabyn etdigiçe jemgyyetleriň taryhyň soňuna gelinen hemmetaraplaýyn taryhy tapgyryna ýetjekdigi nygtalýardı.

Täsin ýeri, diwaryň ýkylyşyndan şu günümize čenli geçen wagtyň şindizem göz öňümüzde bolmagy we ýene bir täsin ýeri mundan soñ dünýäniň adamzadyň iň uly iki rewolýusiýasyna şayatlyk etmegidi.

Bular informasiýa rewolýusiýasy bilen aragatnaşyk rewolýusiýasydy. Taryh indi diňe galyplaryň garaňkylykda ýazýan, ýalanlary hakykata öwürýän ýolagylyklaryndan ybarat däl.

Jorj Oruell bu barada şeýle diýyär:

«Eger hemme çeşmeler şol bir hekäyatı gürrüň berýän bolsa, ýalan taryha girer we hakykat bolar».

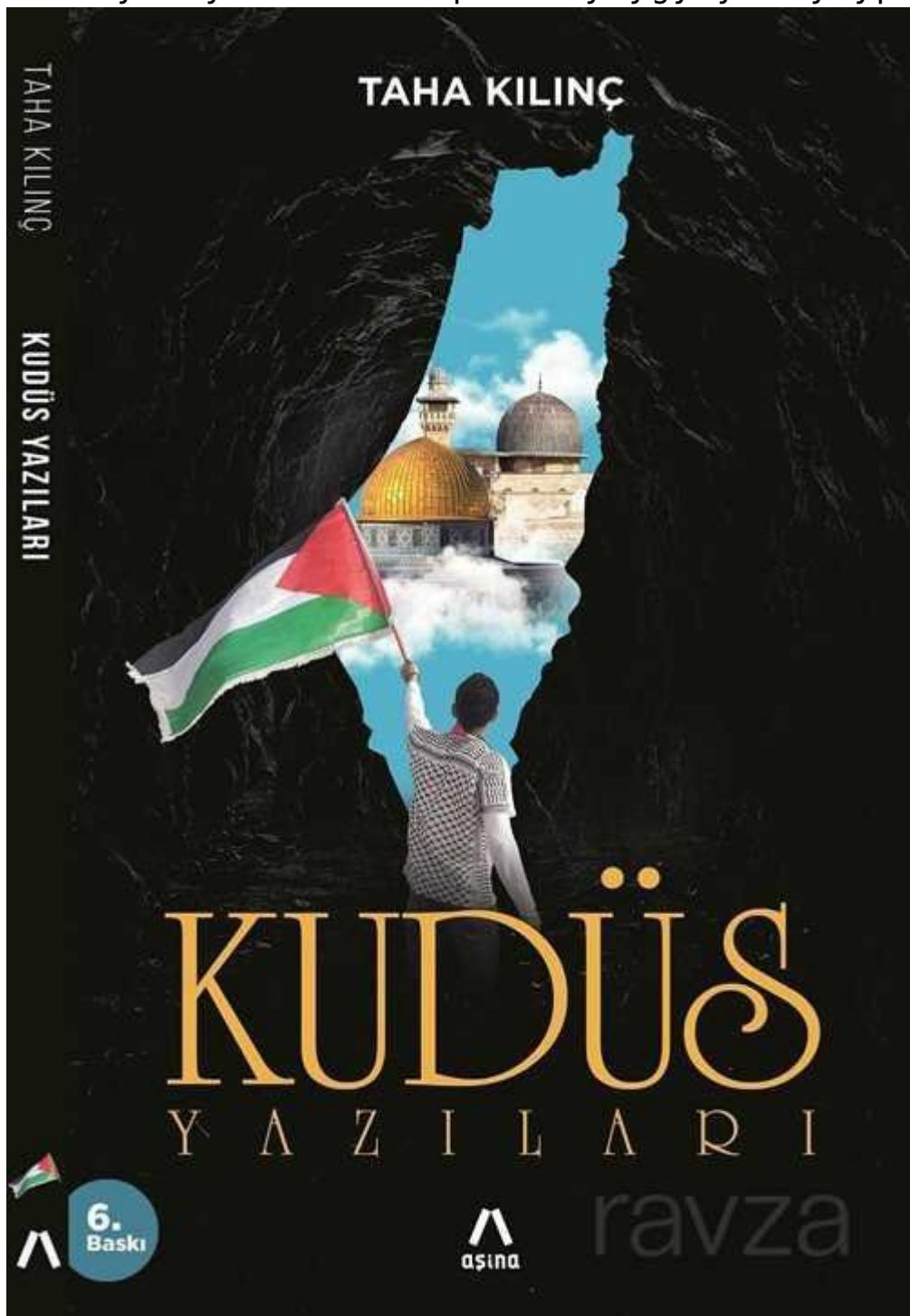
Şol günden beýlæk, ýagny, Berlin diwarynyň ýkyylan gündünden bări Günbatar liberalizmi alyp barýan ahlak göreşleriniň birinem gazanyp bilmedi.

Üstünde gurulan gymmatlyklara čenli çökmäge, hasam beteri adamlary wagşylaşmaga, ýabanyaşmaga, sepillige tarap taýmaga başlady.

Beýik Fransuz rewolýusiýasy feodalizme we despotlyga garşy görev alyp baryp, öñe saýlananlar «azatlyk, deňlik we doganlyk» prinsiplerine goldanypdy.

Fransuz taryhcysy Fransua Allard bu pikiri hasam ösdürüp, Beýik Fransuz rewolýusiýasynyň «diňe fransuzlara degişli rewolýusiýa däldigini, şol bir wagtyň özünde tutuş adamzada

peýda getirmegi maksat edinendigi üçin beýleki rewolýusiýalardan tapawutlydygyny» aýdypdy.

Amerikan rewolýusiýasy bir topar gymmatlyklara esaslanýardy we bulyryň belli-başylary şulardy: Iňlis kolonizatorlaryndan bölünip garaşsyz bolmak, azatlyk, adalat, adam hukuklaryna goldanýan demokratik döwlet gurmak, söz azatlygy, din, metbugat we miting geçirirmek azatlygy, halk häkimiyeti, deňlik, despotlykdan goranmak ýaly esasy azatkyklary kepillik astyna alýan täze konstitusiýany kemala getirmek.

Iki rewolýusiýa-da aýdyňlanma şygaryny göterýärdi. Eýse näme

boldy-da «aýdyňlanma güýçleri» halklary eksplutatirlemegeň, basybalyjylygy goldamagyň, etmişlerini kanunylaşdyrmagyň, hatda taryhy ýoýmagyň gurallaryna öwrüldiler?

Ýer ýüzüne we taryha eýelik etmäge dyrjaşýan liberal sistemanyň saýasynda hasaba alynýan we göni efirde görkezilýän genosidler we çagalaryň öldürilişi nädip görmezlige salynýar? Žurnalistleriň dili nädip baglanýar, twit atýanlar nädip sem edilýär, pikirlerini aýdýanlaryň sesine nädip suw sepilýär, söz azatlygynyň üsti nädip basylýar?

Hasam beteri, döwrebaplyga, täzeçillige goldanýan we adamkärçilikli adalaty öñe sürüyän sistema dünýäni ýagşylar we ýamanlar dünýäsi hökmünde iki bölege bölýän iň esktremistik pikiri nädip oňlap bilyär?

Ysraýyl liberal demokratik Günbataryň gymmatlyklaryny ýuwdan gara deşikmi ýa-da ol sistema hakyky bolmaly wagtynda hakyky yüzünü görkezdimi?

Medeniýet adama wekilçilik etmek, ony bagta we arzuw-hýallaryna ýetirmek güýjuni ýitirende we düýbünden tersine basyşyň, adalatsyzlygyň, agressiyanyň, güzap çekdirmegiň guralyna öwrülende doly çagşaýar.

Şu ýerde Karl Marksýň şu sözleri ýada düşýär:

«Her sistema öz weýrançylygynyň tohumyny öz içinde göterýär».

Mirza EL-HUWEÝLIDI,

Saud Arabystanly ýazyjy, žurnalist.

Penşenbe 09.11.2023 ý. Publisistika